

ELLA G. ZADOROŽŇUK

Vybrané aspekty sociálnodemokratického diskurzu na Slovensku na prelome 20. a 21. storočia

Experience of modern Slovak social-democracy, oriented to searching of new ways of resolving social problems, which become sharper because of global economy crisis, is analyzed. New tendency, brought by Slovak social-democracy - attempt, which was realized in Smer-SD activity, to make an alliance of different types of social-democratic political actors and to achieve leading position in political life of the country. A very important aspect in its activity is domination of social pragmatism, which defines relevant political discourse: concentration on current problems using constructive force.

Key words: social-democracy; social pragmatism; social policy; integration of social-democracy; Central-European model of social-democracy; regional social democracy; Socialist International; Party of European Socialists

Parlamentné voľby na Slovensku, ktoré sa uskutočnili 12. júna 2010, priniesli v súlade s očakávaniami mnohých analytikov víťazstvo najväčšej slovenskej politickej strany. Strana Smer-sociálna demokracia vedená Robertom Ficom získala 34,79 % hlasov (v roku 2006 – 29,12 %). Napriek tomu vládu sformovali jej politickí oponenti – pravicovo-centristická strana Slovenská demokratická a kresťanská únia – Demokratická strana (SDKÚ-DS) s 15,42 % hlasov, nová strana Sloboda a solidarita (SaS) s dostatočne silným lídrom a kontroverzným programom neoliberálnej orientácie s prvkami populizmu – 12,4 %, Kresťanskodemokratické hnutie (KDH) – 8,52 % a ďalšia nová strana Most-Híd, reprezentujúca záujmy etnických Maďarov (8,12 %). V krajine vznikla na prvý pohľad paradoxná situácia. Novú vládu museli sformovať politické strany, ktorých preferencie sú podstatne nižšie ako úroveň popularity slovenských sociálnych demokratov. Navyše, po voľbách predstaviteľia štyroch pravicových strán, ktoré sa dostali do parlamentu, odmietli akékoľvek rokovania so stranou Smer-SD, týkajúce sa formovania vládnej koalície s ňou.

Táto situácia sa však zdá paradoxnou iba na prvý pohľad. Ak budeme analyzovať výsledky parlamentných volieb v kontexte celoeurópskych volebných preferencií, keď sa pri moci striedajú politické sily pravicovej a ľavicovej orientácie, t. j. pôsobí princíp politického kyvadla pri zachovaní jednotného kurzu na produktívne ekonomické zmeny, v tom prípade možno orientáciu

na sociálny pragmatizmus, charakteristickú pre najväčšiu politickú silu Slovenska, považovať za pretrvávajúcu¹.

V auguste 2010 poslanci najvyššieho zákonodarného zboru Slovenska schválili Programové vyhlásenie novej koalície vlády, na čele ktorej stojí Iveta Radičová (SDKÚ-DS). Podporilo ho 79 poslancov zo 150, opozícia hlasovala proti jeho prijatiu. Hlavnými cieľmi vládneho programu sú zdravá ekonomika, boj proti korupcii, vytvorenie nových pracovných miest a podmienok na úspešné pôsobenie podnikateľov, aktívna občianska spoločnosť, reformy s cieľom dosiahnuť zlepšenie zdravotníctva a školstva. Program predpokladá zníženie deficitu štátneho rozpočtu na tri percentá v súlade s Maastrichtskými kritériami do roku 2013.

Rovnaké ciele fakticky sledovali aj slovenskí sociálni demokrati, ktorí boli pri moci do júna 2010. Pritom treba poznamenať, že iniciovali a uviedli do života celý rad politických iniciatív, významných pre európsku a svetovú sociálnu demokraciu ako celok. Inak povedané, strana Smer-SD zvládla niektoré nové postupy, ktoré sú zaujímavé aj pre definovanie vektorov medzinárodnej sociálnej demokracie.

Súčasná sociálna demokracia prežíva v súvislosti s revíziou svojich programových, a dokonca i svetonázorových orientácií viaceré mimoriadne zaťažkávajúce skúšky, ktorých efekt je ešte násobený globálnou ekonomickou krízou. Sotva možno očakávať, že by táto kríza priviedla sociálnych demokratov k tomu, aby svoje základné ideové východiská „*odhodili na smetisko dejín*“, kam svojho času posielal socializmus americký prezident Ronald Reagan, no na druhej strane vidieť, že mnohé procesy v rámci svetovej sociálnej demokracie a jej regionálnych variantov naozaj nadobúdajú krajne protirečivý charakter a usilujú sa pre prehľbujúce sa sociálne problémy hľadať a ponúkať nové spôsoby riešení.

Cieľom predkladanej štúdie je analýza skúseností slovenskej sociálnej demokracie pred jej porážkou v parlamentných voľbách v roku 2010 (nehľadiac na to, že táto strana získala najvyšší počet hlasov, vládu sformovali štyri pravicové strany), pretože táto skúsenosť priťahuje pozornosť európskej sociálnej demokracie.

V tejto súvislosti sa ukazuje ako veľmi podstatná dominancia orientácie na sociálny pragmatizmus, ktorého podstatou je koncentrácia pozornosti na riešení aktuálnych problémov so zapojením všetkých konštruktívne orientovaných síl, pričom ich stranická príslušnosť zohráva malú úlohu.² Táto orientácia sa formovala v prostredí regionálneho stredoeurópskeho modelu sociálnej demokracie, ktorej predstavitelia po opadnutí protisocialistickej revolučnej vlny museli riešiť nové úlohy, vyplývajúce z prechodu na systém slobodného trhu. Tieto zmeny nie vždy boli v súlade s ideovými základmi politických strán tohto regiónu. Mimoriadne zaujímavá je v danej súvislosti skúsenosť sociálnych demokracií v Poľsku a Maďarsku. Česká (Československá) so-

¹ Dňa 27. novembra 2010 vo voľbách do orgánov miestnych samospráv na Slovensku vo väčšine miest a obcí zvíťazili predstavitelia opozičnej strany Smer-SD. Komunálne voľby preukázali, že v súčasnosti je opozičná strana bývalého premiéra R. Fica schopná získať sympatie nielen obyvateľov malých miest, ako to bolo možné pozorovať v posledných rokoch, ale aj obyvateľov veľkých centier, akými sú Bratislava a Košice. Pozri: <http://app.statistics.sk/kv2010/sr/tab3.jsp?lang=sk>. Vo voľbách sa zúčastnila polovica oprávnených voličov – 49,69 % (v roku 1998 – 54 %, v roku 2002 – 49 % a v komunálnych voľbách 2. decembra 2006 iba 37 % registrovaných voličov).

² Túto orientáciu analyzuje známy švédsky politológ A. Åslund nielen vo vzťahu k sociálnym demokratom. Vo svojej knihe uvádza, že také štáty, ako Poľsko, Česko, Slovensko a Slovinsko, absolvovali prvé desaťročie nového storočia „*bez prehriatia ekonomiky a krízy*“, pretože v nich „*politika a zafarbenie vlád nehrajú veľkú úlohu*“. Pozri: Ослунд А. И последние станут первыми. Финансовый кризис в Восточной Европе. М., 2011. С. 88-89.

ciálnodemokratická strana vstúpila do tejto politickej hry neskôr, pričom zostávala po dlhý čas v úlohe kritika.

Skúsenosti, ktoré politické strany regiónu v tomto procese nadobudli, vzbudili pozornosť Socialistickej internacionály a jej predstaviteľov. Máme dôvody sa domnievať, že analýza pokusov východných susedov, ktoré sa v oblasti otázok voľného trhu snažili byť pápežskejšie ako pápež, sa odrazili aj na rozhodnutí Hansa Schroedera a Tonyho Blaira vypracovať pre súčasnú sociálnu demokraciu svoje varianty „tretej cesty“, ktoré mali vychádzať z kombinácie mechanizmov slobodného trhu a štátnej regulácie.

Zmena orientácie smerom na sociálny pragmatizmus sa čoraz častejšie začala vynárať aj v materiáloch Socialistickej internacionály, najmä v záveroch zo stretnutia jej predsedu Andreasa Papandreu s komunistickým vedením Číny³ v dňoch 14. – 19. februára 2008, kde sa tiež prejavil nemalý príklon k uvedenej orientácii (pripomeňme známy citát Teng Siao Pchinga o mačke, pri ktorej nezáleží na farbe, podstatné je, že chytá myši). Orientáciu na sociálny pragmatizmus reflektuje aj sprievodný politický diskurz (súbor pojmov a spôsobov ich narábania s nimi): jeho základnou charakteristikou je koncentrácia na riešenie aktuálnych problémov tak s paralelným úsilím zapojiť všetky spoločenské konštruktívne sily – nezávisle od ich politickej platformy.

Špecifikum – a v mnohom aj precedenstnosť – skúsenosti slovenskej sociálnej demokracie je založené na tom, že sa jej lídrom podarilo prostredníctvom orientácie na sociálny pragmatizmus zjednotiť platformy a úsilie troch typov slovenských sociálnodemokratických subjektov, ktoré možno považovať za charakteristický jav v regionálnych stredoeurópskych modeloch sociálnej demokracie. Táto orientácia vedie k tomu, že na čelo politických aktivít sa kladú reálne záujmy štátu a jeho občanov, pričom zohľadňuje možnosť rôznych typov kompromisov. Uvedená politická línia, ktorej sa súčasná vládna koalícia na Slovensku pridrižiava, ukázala sa v podmienkach krízy žiaducou ako nikdy predtým, a práve to priťahuje k skúsenostiam slovenskej sociálnej demokracie medzinárodnú pozornosť. Vo vnútornej politike vedie ku konsolidácii rôznorodých, dokonca protikladne pôsobiacich politických síl za účelom dosiahnutia cieľov celoštátneho významu, v rámcoch zahraničnej politiky je jej cieľom rozvíjať medzinárodné vzťahy po všetkých vektoroch, čím sa vyhýba ekonomickému či ideologickému diktátu z ktorejkoľvek strany.

Možno konštatovať, že prinajmenej do konca prvej dekády nového storočia sa slovenská skúsenosť pri zjednocovaní vnútropolitických síl a vyvažovaní zahraničnopolitických vektorov ukázala úspešnou. Vidieť to najmä na pozadí relatívneho ústupu z mocenských pozícií (hoci aj dočasnému), ku ktorému boli nútené sociálnodemokratické strany vo väčšine krajín západnej a strednej Európy.

Deň 8. december 2009 sa stal významným pre vládnu stranu aj celú vládu Slovenskej republiky: strane Smer–SD bolo obnovené predtým pozastavené členstvo v Strane európskych socialistov (PES), ktorí v Európskom parlamente zjednocujú hlavné socialistické a sociálnodemokratické strany západnej a strednej Európy (strana Spravodlivé Rusko je v PES pozorovateľom, viaceré ďalšie politické strany Zväzu nezávislých štátov sú asociovanými členmi). Na kongrese PES v Prahe 7. – 8. decembra 2009 hlasovala za návrh obnovy štatútu plnoprávneho člena veľká väčšina delegátov,⁴ čo možno považovať aj za úspech domáceho usporiadateľa kongresu – Českú stranu sociálne demokratickú (ČSSD). Jej líder Jiří Paroubek sa konštantne a dl-

³ <http://www.socialistinternational.org/mail/2008>

⁴ <http://www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/clanek/slovensky-smer-je-opet-plnopravnym-clenem-evropskych-socialistu-pes-006840>

hodobo vyjadroval o politickom smerovaní slovenských sociálnych demokratov kladne a zasadil sa o nastolenie vzájomných priateľských vzťahov, nepriamo tým potvrdzujúc, že ich orientácia na sociálny pragmatizmus je významná aj pre českú politiku. Proti obnoveniu členstva hlasovali delegácie Belgicka a Maďarska, pričom druhá v poradí zdôvodňovala svoj postoj tým, že slovenskí sociálni demokrati ako vládnuca politická strana nedokázali zlepšiť vzťahy medzi oboma krajinami a dokonca v rôznych smeroch (napr. ignorovaním požiadavky priznať maďarskému jazyku štatút druhého štátneho jazyka) toto napätie ešte zvyšovali.

V komentároch o rozhodnutí obnoviť strane Smer-SD plné členstvo v PES sa uvádzalo ako konštatovanie prevažujúcej mienky, že európski socialisti sa „*k danej problematike postavili pragmaticky*“⁵ – čím vlastne kľúčové slovo „pragmatizmus“ akceptovalo aj dané fórum. Nebolo možné nevidieť, že strana Smer-SD sa stala jednou z najúspešnejších vládnuvich strán v regióne, a dovoliť si ignorovať jej produktívnu skúsenosť s riešením krajne zložitých problémov v podmienkach globálnej krízy sa stalo, jednoducho, nemysliteľné. A tak už mesiac pred kongresom v Prahe, na zasadnutí výboru Socialistickej internacionály pre ekonomickú politiku, zamestnanosť a národné zdroje v Ženeve 5. – 6. novembra 2009, sa konštatovalo ako nevyhnutné „*pevnejšie spájať pracovné vzťahy so sociálnou integráciou a sociálnou ochranou v globálnom rozmere*“,“⁶ po prvý raz sa zohľadnila aj skúsenosť Slovenska. Hospodárstvo v tejto krajine sa rozvíja úspešnejšie než v pobaltských krajinách, nehovoriac už o Ukrajine, a čo do dynamiky rozvoja Slovensko predstihlo prakticky všetky krajiny strednej Európy a mnohé krajiny západnej Európy.

No napriek tomu udalosti z Prahy znovu otvorili aj krajne ideologizované diskusie o tom, do akej miery Slovensko zodpovedá štandardným kritériám „európanstva“. Predmetom sporov sa stala otázka etnickej identity krajiny, teda kto a v koho mene je oprávnený hovoriť o slovenskom národe. Jeden z partnerov strany Smer-SD vo vládnej koalícii, Slovenská národná strana (SNS), zaujíma totiž v národnej (etickej) otázke krajne tvrdú pozíciu a slovenskí sociálni demokrati musia za tieto krajnosti niešť zodpovednosť. Líder strany Ján Slota napríklad tvrdí, že Maďari „diktujú“, kto má byť na Slovensku prezidentom a premiérom; že mnohé národnostné menšiny (napr. Cigáni) sú zvyhodňovaní na úkor Slovákov; býva obviňovaný aj z podnecovania antisemitizmu v krajine (hoci 3 000 Židov z približne 5 300 000 obyvateľov má zaručené všetky práva národnostnej menšiny). Práve stanoviská SNS sa stali prekážkou už skoršiemu obnoveniu plného členstva Smeru v PES, pričom sa tieto výroky v masmédiách stále zdôrazňovali, často zveličene a vo forme osobných útokov.

Treba zvlášť podčiarknuť, že osud sociálnej demokracie na Slovensku nemožno nazvať jednoduchým ani ľahkým. Predovšetkým preto, že slovenskí socialisti od momentu pokojného rozdelenia Československa a utvorenia nezávislej Slovenskej republiky (od čoho už uplynulo celých trinásť rokov) sa dostali k moci po prvý raz až roku 2006, a to práve vďaka orientácii na sociálny pragmatizmus. V tomto sa líšia od, povedzme, iných strán strednej Európy vrátane Českej republiky, kde sa už roku 1998 pri kormidle striedali strany stredopravej a stredolavej orientácie.

Po pokojnom rozdelení a vzniku nového štátu v januári 1993 sa na Slovensku ukázalo, že prechodné obdobie bolo v omnoho menšej miere determinované hodnotami spoločného štátu,

⁵ <http://www.euractiv.com/en/elections/slovak-ruling-party-joins-european-socialist-ranks/article-188184>

⁶ <http://www.socialistinternational.org/view/article=2009>

pretože obyvatel'ov Československa počas jeho sedemdesiatročnej histórie často nazývali jednoducho „Čechmi“ (podobne ako sovietskych ľudí „Rusmi“), a o to ťažšie bolo v tejto súvislosti formovať novú politickú tvár krajiny. Podobne sa ukazovalo, že pre Slovensko bude v porovnaní s Českou republikou ťažšie prekonať dôsledky „šokovej terapie“, ale už v 2009 roku tu stredné a malé podniky vytvárali 60 % HDP. Je to síce ešte omnoho menej než v 15 „starých“, t. j. západoeurópskych krajinách, členoch EÚ (kde pomer dosahuje 85 %), ale ešte pred desiatimi rokmi si nebolo ani možné predstaviť, že tento podiel dosiahne na Slovensku až taký nárast.⁷

Krajina musela prejsť pri utváraní svojej štátnosti omnoho zložitejšiu cestu, a z 15-ročného spätného pohľadu vidieť, že vláda Vladimíra Mečiara, ktorá deklarovala svoj príklon k ideám sociálnej demokracie, nemala až taký negatívny dosah, ako sa o tom hovorilo a stále hovorí. Pravda, v Mečiarových aktivitách prevládala skôr orientácia čisto politická než sociálne-pragmatická. Po skončení jeho vlády sa krajina dostala do politickej krízy, takpovediac, nevyhnutne, a to z dôvodu veľkej amorfnosti tak Mečiarovej strany Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS), ako aj s ňou spojených politických síl. Tieto si svoju sociálno-demokratickú (alebo inú) identitu väčšmi nárokovali, než by ju reálne predstavovali. V tom istom čase sa ako krajne nekonsolidovaní javili aj politickí súper HZDS.

Počas svojho vývoja sa HZDS prejavilo ako taký typ zbernej strany, ktorá mala veľký nedostatok imunity proti vírusu získavania moci pre moc samotnú, o čom svedčil napr. tvrdý vzájomný antagonizmus premiéra a prezidenta štátu. (V Českej republike sa takéto problémy prejavili v omnoho menšej miere, hoci sociálny demokrati Miloša Zemana aj jeho oponenti z Občianskej demokratickej strany (ODS) neprahli po moci menej.)

Slovensko do roku 2006 vykazovalo dve zvláštne črty: neprijatie politiky populizmu, ktoré zosobňoval Mečiar, a vratkosť vládnych koalícií, ktorá brzdila tempo realizácie mnohých ekonomických reforiem. V období nadchádzajúcich volieb roku 2006 už bolo zjavné, že táto situácia nevykazuje vysoký stupeň zhody s očakávaniami voličov i s logikou rozvoja štátu. O uvedenom čase už možno konštatovať, že Slovensko zakončilo obdobie prechodu od „premiérskeho absolutizmu“ k tomu, čo politológovia nazývajú semiprezidentskou republikou; a popri tom si krajina úplne privykla na stav, v ktorom premiér a prezident patria k rôznym politickým stranám, čo je so súčasnou orientáciou na sociálny pragmatizmus v úplnej zhode.

V tomto období sa na politickú scénu Slovenska dostáva politik, ktorý sa na prevzatie mocenských pozícií dlhodobo pripravoval – Róbert Fico. Pred voľbami sa mu do istej miery podarilo zúročiť aj výhody, ktoré poskytuje využitie populistických motívov, aj fakt vratkosti vtedajšej vládnej koalície. Chápal však, že ak sa strana dostane k moci, nebude jej už postačovať len kritika, a musí sa fakticky hneď na ďalší deň po utvorení vládnej koalície jasne prihlásiť k svojej politickej identite. Pri tomto výbere sa rozhodol pre sociáldemokratickú orientáciu, čím zjavne „vybabral“ s mečiarovcami, ktorí si ju tiež nárokovali, a navyše, pritiahol k sebe nielen malé sociáldemokratické zoskupenia, ale – čo bolo bezpochyby podstatnejšie – dokonca aj časť reformovaných komunistov (Strana demokratickej ľavice). A hoci aj jeho príklon k sociáldemokratickej ideí bol skôr deklarovaný (podobne ako u Mečiara), než by ju mienil realizovať, cesta späť – teda k spoliehaniu sa výlučne na populizmus alebo len na vratkú koalíciu – sa stala

⁷ Восточная Европа: двадцать лет спустя [Východná Európa pred dvadsiatimi rokmi] // Новая и новейшая история. 2009. №6. С. 19.

nemožnou. Práve týmito črtami je definovaná špecifickosť súčasného vnútropolitického života Slovenska.

A keďže sa politicky vyhranili prívrženci sociálnodemokratických ideí (i keď hádam aj mimovoľne), do tej istej miery boli nútení politicky sa vyhraňovať aj im konkurujúce politické sily. Opozičné strany a ich koalície sa tiež zbavujú svojej vratkosti, no proces ich konsolidácie sa realizuje s omnoho väčšími ťažkosťami. Z tohto hľadiska Róbert Fico, ktorého ešte aj v súčasnosti považujú za mladého politika, hoci už veľmi skúseného, víťazí. A máme všetky dôvody tvrdiť, že ak sa bude pridŕžovať orientácie na sociálny pragmatizmus, bude vyhrávať aj v budúcnosti.

V tejto súvislosti je potrebné analyzovať status, súčasnú politickú líniu a perspektívu vládnucej politickej koalície na Slovensku v širšom kontexte. História strán sociálnodemokratickej orientácie v strednej Európe na konci 80. a začiatku 90. rokov sa začína z ich takmer živelného vzniku, po ktorom zaujali dominantné postavenie v spoločnosti a v politickom živote regiónu. Svojho času sme urobili analýzu programov a aktivít sociálnodemokratických a socialistických strán v regióne, ktorá nám umožnila vyčleniť medzi stredoeurópskymi sociálnodemokratickými stranami tri základné typy:

1. autentické alebo historické strany, ktoré svoju legitimitu odvodzujú od socialistických hnutí z 19. storočia;
2. reformované alebo bývalé vládnuce komunistické strany, ktoré sa teraz nazývajú „sociálnodemokratické“, „socialistické“ a iné podobné;
3. nanovo založené strany, ktoré sa z tej či onej príčiny samy označujú za sociálnodemokratické.⁸

Slovenskú sociálnu demokraciu, ktorá sa zrodila po „nežnej“ revolúcii 1989 za aktívnej účasti „ľudí pražskej jari“ (ustanovujúci zjazd Sociálnodemokratickej strany na Slovensku sa konal v Bratislave už v dňoch 3. – 4. februára 1990), možno považovať tak za autentickú – a to do takej miery, v akej prevzala a zachovala ako svoje dedičstvo štruktúry a idey s celoštátnou (federálnou) ČSSD, ako aj vnímať ju ako stranu reformovaných komunistov – reprezentatívnu osobnosťou tohto typu bol aj jej líder Alexander Dubček.⁹ Možno ju dokonca priradiť aj k stranám z tretej skupiny – a to na základe celého radu jej principiálne nových programových ustanovení. Až v polovici prvej dekády nového storočia sa však identifikuje ako dostatočne zacielená politická sila – a to najmä vďaka jasne formovanej orientácii na sociálny pragmatizmus.

Hneď na začiatku, v tomto období prvého rozmachu, zasiahol stranu obrovský úder, keď jej predseda Alexander Dubček zahynul za dosiaľ nevyjasnených okolností v dôsledku automobilovej nehody. Predseda Socialistickej internacionály P. Mauroy vyjadril pri tej príležitosti SDSS svoju sústrasť a nazval Dubčeka „*vyčníkajúcim lídrom svetovej sociálnej demokracie*“, avšak ani to nemohlo pomôcť, ani upevniť štruktúry SDSS, ani získať v radoch tohto politického prúdu nového lídra s dostatočnou autoritou.

⁸ Po prvý raz sa uvádzajú v monografii Задорожнюк Э. Г. Социал-демократия в Центральной Европе. [Zadorožňuk, Ella G.: Sociálna demokracia v Strednej Európe] Moskva, 2000.

⁹ Pozri ŠTEFANSKÝ Michal. *Osudy sociálních demokratů roků 1948-1989 // Kapitoly z dějin sociální demokracie na Slovensku*. Bratislava, 1996; Cesty k novembri 1989. Zost. Ivan Lалуha a kol. Bratislava, 2000; LALUHA Ivan. *Alexander Dubček - politik a jeho doba*. Bratislava, 2000; Úloha Alexandra Dubčeka v moderních dejinách Československa. Zost. Jiří Hoppe, Miloš Barta. Praha, 2001. LONDÁK Miroslav, SIKORA Stanislav a kol. *Rok 1968 a jeho miesto v našich dejinách*. Bratislava, 2009.

Práve od tohto momentu sa dostáva sociálnodemokratický politický prúd na Slovensku zjavne do závozu. Niet pochyb, že pod Dubčekovým vedením by si jeho sociálnodemokratická strana dokázala zabezpečiť v politickej sfére omnoho významnejšie pozície, najmä ak by korigovala svoj program v smere sociálno-pragmatickej orientácie. Po rozdelení štátu roku 1993 by mala šance aspirovať prinajmenšom na takú istú pozíciu, akú v tomto období zohrávala sociálna demokracia v Česku.

Mimoriadne vysoká úroveň politickej amorfности Slovenska ako celku, v ktorej sa v porovnaní s inými krajinami V 4 ocitlo na prelome storočí, len zosilňovala nevyhnutnosť konsolidácie všetkých ľavicových politických síl sociálnodemokratickej orientácie v krajine. Avšak na konci 20. storočia ani začiatkom 21. storočia sa tomuto politickému prúdu nepodarilo získať také pozície, ako v rade susedných krajín, konkrétne v Poľsku a Maďarsku.

Roku 1999 sa na slovenskej politickej scéne objavil nový politický aktér – strana na čele s lídrom Róbertom Ficom, energickým, nadaným a schopným ísť do mnohých rizík¹⁰. O politickom profile tejto strany svedčil už jej prvý názov, „Smer-tretia cesta“. Príbeh vytvorenia tejto strany a jej programové ciele umožňovali zaradiť ju k tretiemu z uvedených typov stredoeurópskych sociálnych demokracií, teda vnímať stranu Smer-tretia cesta ako nehistorickú, novozaloženú politickú silu. No napriek tomu ambiciózne postavené zámery jej predurčovali úspešnejší osud, než bol dopriaty analogickým stranám tohto typu v iných krajinách strednej Európy.

Strana Smer, ktorá si vytýčila cieľ obsiahnuť sociálnodemokratickú alternatívu ako celok, začala ťať čoraz väčšie úspechy vďaka konštantnému dištancovaniu sa tak od vratkých koalícií, ako aj od slabej opozície. Ukázalo sa, že práve politika tohto druhu dokázala pritiahnuť väčšinu aktívnych sociálnych demokratov, ktorých už deprimovala nemožnosť aktívne sa podieľať na politickom dianí – a to najmä v porovnaní s dramatickými výhrami i prehrami, ktorých účastníkmi boli sociálnodemokratické strany v ostatných krajinách regiónu. Trvalo až štyri roky, kým v dejinách strany Smer došlo k ďalšej prevratnej udalosti, keď sa v novembri roku 2004 pod krídlami tohto politického subjektu uskutočnilo dlho očakávané zjednotenie ľavicových síl Slovenska, a to práve s dôrazom na orientáciu na sociálny pragmatizmus.

Strana demokratickej ľavice (SĽS), ktorá typologicky patrila k reformovaným stranám a prežila na politickej scéne Slovenska viac ako 15 rokov, oznámila rozhodnutie o svojom zjednotení so stranou Smer. Len krátko predtým strana Smer pohltila ďalšie dve málo vplyvné strany, príslušné k autentickému typu, Dubčekovu Sociálnodemokratickú stranu Slovenska (SDSS) a nepočtenú Sociálnodemokratickú alternatívu (SDA).¹¹

Na piatom zjazde strany Smer v decembri 2004 sa proces integrácie ľavicových politických strán dostal do záverečnej etapy a strana zmenila svoj názov, pričom prídomek „tretia cesta“ nahradila „sociálna demokracia“. Od tých čias sa strana prezentuje ako sociálnodemokratická a v svojej činnosti dáva dôraz na orientáciu na sociálny pragmatizmus. V skutočnosti sa v nej postupne zišli nositelia všetkých troch typov sociálnodemokratických strán v regióne, čo môže slúžiť ako určitý vzorový precedens integrácie pre sociálnych demokratov v iných krajinách re-

¹⁰ O dejinách strany pozri podrobnejšie: MARUŠIAK J. *Smer sociálna demokracia?* // <http://www.blisty.cz/art/16443.html>; Он же. Fenomén strany Smer: medzi «pragmatizmom» a sociálnou demokraciou // <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=258>

¹¹ Celkovo strana Smer zjednotila šesť slovenských politických subjektov: stranu Stred, Stranu občianskeho porozumenia, Ľavicový blok, Stranu demokratickej ľavice, Sociálnodemokratickú stranu Slovenska a Sociálnodemokratickú alternatívu.

giónu. O tom, že tieto vnútrostranícke presuny ústiace do vzniku silnej strany, následne výrazne zmenia politickú mapu Slovenska, pochyboval len málokto.

Strana Smer-SD spoločne s ďalšími sociálnodemokratickými stranami štátov strednej Európy, menovite Bulharskou socialistickou stranou (BSS), a Sociálnodemokratickou stranou Rumunska (SSR), sa dňa 19. mája 2005 stala plnoprávnym členom Strany európskych socialistov a 24. mája 2005 sa stala aj členom Socialistickej internacionály. Zaujímavý bol atypický spôsob jej nástupu do Internacionály, kde jednoducho nahradila strany, ktoré medzičasom pohltila, teda SDSS a SDL.

Na svojom šiestom zjazde 3. decembra 2005 strana Smer-SD vyhlásila, že podporuje koncepciu budovania sociálneho štátu (program „Návrat k ľudskej dôstojnosti“), a vystúpila s požiadavkou spravodlivého delenia výsledkov hospodárskej činnosti. V novom programe sa kládol vyšší dôraz na nasledovné požiadavky: bezplatné vysokoškolské štúdium, penzie zabezpečujúce dôstojnú starobu, právo na prácu zodpovedajúcu úrovni vzdelania, zachovanie minimálnej mzdy, právo všetkých regiónov Slovenska na vlastný rozvoj. Týkal sa i sféry zdravotnej starostlivosti, ktorá mala byť dostupná všetkým kategóriám obyvateľov na rovnakej úrovni. Jednou z priorít Smeru bol rast investícií do vzdelania do výšky 5 % HDP, ako aj zrušenie plateného vyššieho vzdelania.

V oblasti svojich zahraničnopolitických priorít strana Smer-SD vystúpila s podporou celokontinentálneho sociálnodemokratického programu „Sociálna Európa“, kritizovala jednostrannú orientáciu stredopravicovej vlády Mikuláša Dzurindu na USA a jej ignorovanie vzťahov s Ruskou federáciou.

Na rokovaní zjazdu sa zúčastnil aj líder českej sociálnej demokracie Jiří Paroubek, ktorý v rámci svojho prejavu vyzval svojich spolustraníkov, aby si brali príklad z Českej republiky ako „sociálneho štátu“ (pravda, viac proklamovaného ako realizovaného).

Dňa 17. júna 2006 sa uskutočnili voľby do slovenského parlamentu. Charakteristickým javom bolo, že volebná účasť bola najnižšia od vzniku samostatného štátu a predstavovala 54,67 %¹² (na porovnanie: v roku 2009 to bolo 70,09 %). Vratkosť a nepevnosť, ako dobová choroba koalícií, sa zrejme prejavila aj na správaní voličov, hoci nevyhnutnosť nastolenia rozhodujúcich zmien predsa len pociťovali.

Víťazná strana Smer-SD dosiahla podporu 29,14 % voličských hlasov (v roku 2002 to bolo 13,46) a získala 50 mandátov zo 150. Na druhom mieste sa umiestnila stredopravá strana premiéra Dzurindu Slovenská demokratická a kresťanská únia-Demokratická strana (SDKU-DS) s 18,35 % hlasov a 31 mandátmi (2002 : 15,09 %).

Do parlamentu sa dostali aj ďalšie strany. Slovenská národná strana (SNS) s 11,73 % hlasov a 20 mandátmi (v porovnaní s jej 3,32 % v roku 2002 to bol pre túto znovu zjednotenú stranu, spájajúcu nacionálne politické sily, zjavný úspech); menšinová Strana maďarskej koalície (SMK) s 11,68 % 20 mandátmi (roku 2002 získala podobných 11,16 %, no predsa išlo o nárast na najvyšší volebný výsledok v jej volebnej histórii). Veľmi nízky výsledok dosiahla Ľudová strana-Hnutie za demokratické Slovensko (ĽS-HZDS), ktoré skončilo s 8,79 % a len 15 mandátmi (v porovnaní s rokom 2002 : 19,5 % ju volila len menej než polovica voličov, čo definitívne pozbavilo Mečiara nádeje na akýkoľvek mysliteľný revanš). Čo sa týka Kresťanskodemokratického hnutia (KDH), tento politický subjekt získal 8,31 % hlasov a 14 mandátov (roku 2002

¹² <http://www.volby-2006.cz/clanek.php?cl=135>

to bolo 8,25 %).¹³ Zdalo by sa, že podmienky na utváranie stabilných koalícií sa ešte zhoršili a znovu sa presadí vratké riešenie, no Róbert Fico sa po týchto voľbách rozhodol pre riešenie, ktoré sa dalo od sociálnodemokratického politika ťažko očakávať.

Po rokovaníach so všetkými parlamentnými stranami sa Smer-SD rozhodol utvoriť vládu s Mečiarovým HZDS (nový oficiálny názov tejto strany je už Ľudová strana-HZDS, teda ĽS-HZDS) a so SNS. Kým zväzok s prvou z nich bolo možné ako-tak ospravedlniť, pretože Mečiar sa stále vyhlasoval za pravoverného sociálneho demokrata, aj keď to bolo ťažké podložiť, zväzok so SNS bol od počiatku spojený s tieňom škandálu. No lídri Smeru išli do spolku so SNS s otvorenými očami, hoci i tak vystavili týmto krokom orientáciu na sociálny pragmatizmus riadnej skúške: ostatné strany akoby už privykli k vratkým koalíciám.

Podľa Ficových slov bola len energická vláda schopná zaviesť na Slovensku sociálny štát. To znamenalo, voviesť krajinu do novej etapy rozvoja, ktorá by bola v súlade s celoeurópskymi vektormi. A to dokonca aj v takom prípade, ak sami sociálni demokrati Európy, ktorí tieto vektory zosobňujú, neodsúhlasia tento zväzok so SNS.

A tak sa i stalo, pretože hoci sa z rôznych dôvodov líder SNS Ján Slota ani Vladimír Mečiar nestali priamo členmi vlády, Strana európskych socialistov pozastavila Smeru-SD členstvo v tejto štruktúre. Samotné SNS ani HZDS nekládli počas povolebných rokovaní žiadne principiálne programové požiadavky, lídri oboch boli zrejme výsledkami volieb zaskočení: Mečiar katastrofálnym prepadákom a Slota nečakaným úspechom. Dalo sa však odôvodnene predpokladať, že časom sa začnú domáhať aktívnej spoluúčasti na spravovaní štátu. Napriek tomu Smer-SD rátal s tým, že dôsledným pridŕžaním sa orientácie na sociálny pragmatizmus dokáže svoje pozície uchrániť aj v takejto koalícii.

Predstavitelia novej vlády sa prihlásili k záväzkom, ku ktorým Slovensko zaväzuje členstvo v NATO aj v Európskej únii. Obe tieto organizácie sa odvolávajú na tie isté hodnoty. Povedané inými slovami, akoby rétorika niektorých predstaviteľov vládnucej koalície, podčiarkujúca pragmatické zameranie a ekonomickú výhodnosť, odsúvala do úzadia hodnotový základ slovenskej zahraničnej politiky.¹⁴ Preto sa obavy v súvislosti s „bilaterálnosťou“ zahraničného kurzu Slovenska a s možným zmenšením jeho roly ako integrálnej časti NATO a EÚ rozplynuli už v prvých mesiacoch práce novej vlády. Je otázka, či vôbec boli niekedy opodstatnené a či, jednoducho, predchádzajúca vratká koalícia nemusela častejšie a aj trochu násilne dokazovať svoje primknutie k západným hodnotám, kým terajšia sa mohla väčšmi koncentrovať na konkrétne problémy.

Ukázalo sa, že politický kurz Róberta Fica v prvých rokoch jeho pôsobenia na poste premiéra volíči principiálne akceptovali. Pre krajiny strednej Európy viacerými svojimi črtami predstavoval politika novej generácie, ktorého charakterizovala ideologická neangažovanosť (o čom svedčí jeho spolupráca so SNS), schopnosť udržiavať vyvážené zahraničnopolitické smerovanie a vo vnútornej politike ťah na sociálne orientovanú hospodársku politiku. Tento kurz vyústil do pripojenia Slovenska do eurozóny, čo pomohlo krajine akoby „vopred“ zjemniť následky ekonomickej krízy v rokoch 2008 – 2009.

Hospodárske smerovanie, ktoré je charakterizované pragmatizmom, je orientované na odklon od forsírovanej privatizácie a reprivatizácie, od nadmerného paternalizmu a od krajného libe-

¹³ http://www.sme.sk/rubrika-20060619-smeprint_v06.html; Pozri aj HYNČICA, P. Volby 2006 a zmena vlády na Slovensku. In *Politologická revue*. 2007, 1, s. 130 – 133.

¹⁴ Tamže.

ralizmu, ktoré sa vyskytovali počas vlád predchádzajúcich premiérov – nielen Mečiaru, ale aj Dzurindu ako lídra stredopravej strany SDKÚ.

Vládna koalícia prevzala Slovensko v situácii rýchleho ekonomického rastu, sprevádzaného pomerne veľkým tieňom korupcie, ktorej sa vratké koalície ťažko dokážu vyhnúť. Ficova vláda si vytýčila ako jeden z cieľov skrátiť tento tieň, a hoci sa to vidí čudné, v koalícii strán s hranične sa rozchádzajúcimi ideologickými názormi sa jej to celkom darí. Zdá sa, že strany, ktoré sú programovo nie až také blízke, dokážu sa navzájom efektívnejšie kontrolovať.

Akékoľvek predpovede ohľadom možnosti úplného odstránenia korupcie by boli dosť riskantné, pretože táto choroba, ako to ukazuje skúsenosť obdobia transformácie v krajinách strednej Európy, môže nečakane ovládnuť každého. Možno len na určitých všeobecných základoch usudzovať, že sociálni demokrati jej podliehajú menej, a to tak v krajinách regiónu, ako aj v Európe ako celku.

V zahraničnopolitických prioritách sa Róbert Fico zameriava na zachovanie vzťahov s Ruskou federáciou, s dôrazom na hospodárske kontakty s inými krajinami. V tomto zmysle bola príznačná jeho návšteva Moskvy, po ktorej hneď nasledoval výjazd predsedu parlamentu do Nemecka. Fico dokonca urobil krok natoľko exotický pre stredoeurópskeho politika, akým bol kontakt s prezidentom Bieloruska Alexandrom Lukašenkom. Pomerne zdržanlivo sa líder slovenských sociálnych demokratov správal k rozmiestneniu prvkov radarovej ochrany v susednej „demokratickejšej“ Českej republike, ktorej predstavitelia v tejto otázke málo rešpektujú vôľu obyvateľstva. Roku 2009, keď sa nový prezident USA Barack Obama rozhodol nerozmiestňovať tam prvky protiraketovej ochrany, sa ukázalo, že táto pozícia bola správna. Slovensko tiež odmietlo uznať nezávislosť Kosova, a teda v tejto otázke nepodľahlo tlaku „najväčšieho“ zámorského brata, ani tých menej „starých“ bratov v Európe.

Zahraničnú politiku vládneho kabinetu ustavične kritizovala nielen opozícia, ale aj strana Európskych socialistov sa v tejto otázke tvárila nezaujatá, a západné, najmä americké masmédiá sa hľadaniu nedostatkov novej vlády venovali usilovnejšie, než to bolo v časoch Dzurindovej vlády. Aktivizovali sa aj ľavicoví kritici zvnútra.

Čo sa týka členstva Smeru-SD v Strane európskych socialistov, jej predstavitelia sa neprestávali usilovať o vytlačenie SNS z vládnej koalície, pretože ju považovali za ultranacionalistickú. Po voľbách roku 2006 v tejto súvislosti pozastavili Smeru-SD členstvo vo frakcii socialistov v Európskom parlamente. Avšak europoslanci, vrátane socialistických, nemali v úmysle vmiešať sa aktívne do vnútorných záležitostí Slovenska.

Treba priznať, že Slováci aj v časoch najtvrdších výpadkov voči Mečiarovi uznávali, že najprv treba hľadiť na seba, a neriadiť sa chválami alebo odsudkami spoza hraníc. Orientácia na sociálny pragmatizmus, ktorú presadzuje súčasný líder krajiny a prijíma ju väčšina voličov, tento typ správania len posilnila a súčasne oslabila nafúknuté obvinenia z izolacionizmu.

Už v jeseni 2007 sa kritika Smeru-SD od európskych socialistov viditeľne zjemnila. Líder eurosocialistov Poul Nyrup Rasmussen už netrval na vylúčení SNS z vládnej koalície, ale hovoril skôr o nevyhnutnosti boja s prejavmi xenofóbie na Slovensku, pričom mal na zreteli Slotove vyjadrenia na adresu Strany maďarskej koalície, od ktorých sa Róbert Fico verejne dištancoval.¹⁵ Na podporu obnovy plného členstva strany Smer-SD v Strane európskych socialistov vystúpili

¹⁵ http://www.strana-smer.sk/index.php?id=zahranicna_politika&clanok=robert_fico_reaguje_na_vyhlasenie...

českí sociálni demokrati, ktorí potvrdili stanovisko, aké Paroubek obhajoval už v predchádzajúcom roku.¹⁶

Skutočne, sotva malo význam pokračovať v ignorovaní Ficových vyjadrení v duchu sociálneho pragmatizmu, ktorý sa medzitým presadil aj v celej európskej sociálnej demokracii. V referáte na medzinárodnej konferencii „Budúcnosť Európy“ v Bratislave, ktorá bola venovaná perspektívam rozvoja Európskej únie, sa líder slovenských sociálnych demokratov vyjadril, že EÚ musí venovať viac pozornosti záujmom obvyčajných ľudí, a nie finančným a lobistickým zoskupeniam. Podľa neho súčasná hospodárska prax v EÚ svedčí práve o tejto ignorancii – a nadsádzajúca ekonomická kríza len potvrdila správnosť jeho tvrdení. Okrem toho, Fico zdôraznil nevyhnutnosť vypracovať presné pravidlá a mechanizmy na ďalšie rozširovanie EÚ. Podčiarkol význam prijatia ústavnej zmluvy EÚ ešte do konca vtedajšieho roka, pričom musí zakotviť efektívnejší a transparentnejší systém prijímania riešení a vyjasniť štatút národných parlamentov. Podľa mienky slovenského premiéra sa EÚ po tejto reforme priblíži k ľuďom.¹⁷

Na tlačovej konferencii dňa 9. júna 2009 Fico interpretoval výsledky volieb do Európskeho parlamentu, v ktorých strana Smer-SD získala päť mandátov (v predchádzajúcom období mala k dispozícii 3 mandáty). Podľa oficiálnych výsledkov voľby do europarlamentu vyhrala strana Smer-SD, ktorá dostala 32,01 % hlasov (5 mandátov), na druhom mieste bola SDKÚ so 16,98 % (2 mandáty), ďalej SMK s 11,33 % (2 mandáty) a KDH s 10,87 % (2 mandáty). Po jednom mandáte získali ĽS-HZDS (8,97 %) a SNS (5,55 %). Volebná účasť bola pritom najnižšia zo všetkých krajín EÚ (19,64 %).

Boris Zala, jeden z poslancov Smeru-SD, zvolených do europarlamentu, zdôraznil, že *„treba celkom jasne povedať, a my to opakujeme aj v našich programových dokumentoch už dlhšie, že jednoznačne zlyhala slepá viera vo voľný trh, ktorý by akýmisi samoregulačnými mechanizmami zabezpečil dlhodobú prosperitu, rast blahobytu, životnú úroveň našich občanov a z tohto dôvodu sa dlhé roky aj na Slovensku presadzovala koncepcia odbúravať regulačné mechanizmy, kontrolné mechanizmy štátu, a dnes je celkom zrejmé, že táto politika skrachovala, zlyhala.“*¹⁸

Zala uviedol štyri priority v programe strany:

1. zápas o sociálny štát na Slovensku, a príspevok k zápasu o sociálnu Európu;
2. obhajoba národno-štátnych záujmov Slovenska;
3. energetická bezpečnosť;
4. rozvoj regiónov.

Všetky tieto smery sa v plnom rozsahu zapisujú/zapadajú/súhlasia s orientáciou na sociálny pragmatizmus.

Medzinárodno-ekonomická situácia Slovenska a Česka im vlastne neumožňuje nič iné, než využívať pozíciu zvláštneho prostredníka vo vzťahoch na vektoroch Východ – Západ. Pritom treba tiež uvážiť, že dnes existujúce konštruktívne vzťahy s Ruskom dávajú týmto (stredo)európskym štátom šancu stať sa priesečníkom mnohých iniciatív.

V tomto vzťahu sa javí pozícia Slovenska oveľa vyváženejšia v duchu sociálneho pragmatizmu. Pravdaže, nikto nemôže zaručiť, že by nemohla podľať tlaku požiadaviek vyplývajúcich z členstva v NATO a akceptovať na svojom území rozmiestnenie prvkov protiraketovej ochrany.

¹⁶ <http://www.slovakradio.sk/inetportal/rsi/core.php?page=showsprava&id=6675&lang=5>

¹⁷ <http://www.slovakradio.sk/inetportal/rsi/core.php?page=showsprava&id=6772&lang=5>

¹⁸ <http://www.strana-smer.sk/23/1206/smer-socialna-demokracia-vo-volbach-do-europskeho-parlamentu.html>

No zatiaľ sa zdá, že v Českej republike bol odpor proti nim menší než na Slovensku. Prekonanie týchto vskutku nekonštruktívnych špecifik bude úlohou do najbližšej budúcnosti.

Slovenská sociálna demokracia, nezriekajúc sa svojich hlbokých tradícií, z ktorých jedna je spojená s menom Alexandra Dubčeka, je dostatočne politicky zrelá. Zatiaľ nevidieť žiadne zjavné odklony od vytýčenej politickej línie, a jej skúsenosť z formovania vlastného diskurzu a integrácie ostatných sociálnodemokratických strán v krajine možno v tejto súvislosti považovať za úspešné a hodné nasledovania aj v iných krajinách regiónu. Tento diskurz vyvoláva rastúci záujem aj zo strany tradičných sociálnodemokratických síl západnej Európy a formujúcich sa síl vo východnej Európe, vrátane tých v Ruskej federácii.

Dňa 7. decembra 2009 sa v Bratislave konal slávnostný zjazd strany Smer-SD, venovaný desiatemu výročiu jej vzniku. Ako hostia boli na zjazde Jiří Paroubek a spolkový kancelár Rakúska, predseda strany socialistov Werner Faymann. Líder strany Róbert Fico počas svojho vystúpenia vytýčil jej priority na nadchádzajúce polročné obdobie do parlamentných volieb v júni 2010: „*Musíme mať ambíciu nasledujúce parlamentné voľby vyhrať tak, aby sme hrali rozhodujúcu úlohu pri zostavovaní novej vládnej koalície. Ak chceme byť ďalej úspešnou vládou politickou stranou, potrebujeme jednoducho zopakovať situáciu z roku 2006.*“¹⁹

Zdôrazňujú sa tu dva základné ciele nového vládneho programu: priorita národnoštátnych záujmov Slovenska a ochrana silnej štátnej sociálnej politiky. Súdiac podľa zjazdových materiálov sa tak uvedená orientácia na sociálny pragmatizmus len nanovo potvrdila.

V komentároch o rozhodnutí Strany európskych socialistov PES z 8. decembra 2009 o obnovení riadneho členstva strany Smer-SD sa miestne aj zahraničné masmédiá zhodovali na predpovedi víťazstva Smeru-SD aj v nadchádzajúcich parlamentných voľbách v júni 2010. Rovnako sa väčšina médií zhoduje v prognóze, že SNS sa už do vládnej koalície nedostane, či presnejšie, striktné odporúčajú takúto koalíciu neuzatvárať. V rámci svojej orientácie na sociálny pragmatizmus Robert Fico takéto garancie principiálne nedáva a k tejto téme sa vyjadril: „*Nebudeme nikoho vylučovať a do ničoho sa nenecháme tlačiť.*“²⁰

Táto dôsledná pozícia (ktorá obsahuje aj skrytú kritiku neprijatia Ficovho kurzu zo strany maďarských a belgických socialistov) dovoľuje jasnejšie predpovedať sociálno-politický rozvoj krajiny, ako aj pochopiť, prečo tento kurz akceptuje väčšina slovenského voličstva a uznáva jeho efektívnosť/produktívnosť v podmienkach krízy.

Slovenská sociálna demokracia touto cestou v ideovej rovine prevzala a preberá mnohé prvky od západoeurópskych sociálnych demokracií, ktoré aplikuje na svoju základnú orientáciu sociálneho pragmatizmu. Na základe analýzy politickej línie strany Smer-SD a obnovenia jej plnoprávného členstva v Strane európskych socialistov sa domnievame, že skúsenosť tejto strany využívajú tak stredoeurópske strany príbuznej politickej orientácie, ako aj medzinárodná sociálna demokracia ako celok. Treba zdôrazniť, že slovenský vzor sa môže stať veľmi dôležitým aj pre sociálno-demokraticky orientované sily v Rusku, čomu sme v tomto článku venovali menej pozornosti.

Na záver zrejme bude dobré zdôrazniť, že nové slovo, ktoré priniesla slovenská sociálna demokracia, teda sociálny pragmatizmus, je praxou realizovanou v štruktúrach strany Smer-SD,

¹⁹ <http://www.strana-smer.sk/264/1443/slavnostny-snem-strany-smer-socialna-demokracia-pri-prilezitosti-desiateho-vyrocia-vzniku-strany.html>

²⁰ <http://www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/clanek/slovensky-smer-je-opet-plnopravnym-clenem-evropskych-socialistu-pes-006840>

teda úsilím o integráciu rôznych typov sociálnodemokratických strán, ktoré umožňuje zaujať strane pevné mocenské pozície.

Niet dôvodov túto orientáciu nadmerne vychvaľovať, ani nie je „jedinou správnu“ (nakoľko sám obsah slova „pragmatizmus“ sa takémuto výkladu vzpiera). Navyše, jej realizácia nesie sprievodné problémy, nakoľko vinou stereotypu „socialistickej minulosti“ v mysliach ľudí, zvlášť staršej generácie, vyžaduje realizácia sociálnej politiky väčšiu dôslednosť a vyvarovanie sa manipulácie. No súčasne politická orientácia na sociálny pragmatizmus v plnej miere ukázala svoju produktivnosť v podmienkach globálnej krízy, čo vysvetľuje nárast záujmu o nasledovanie najväčšej strany súčasného Slovenska v jej realizácii.